

війше, ніж перший раз. Начерком переговорів польсько-російських, що до спільної акції против Турків та змагань Собіського пхнути Запорожців на Татар, кінчить ся II том „Історії“.

Так старались ми показати в деталях добрі та злі сторони сеї книжки. Кидаючи огляд на цілість, зробим авторови заміт за надто сухе представлене предмету. Як то вже кілька разів завважали, автор огранчаєсь самим громадженем фактів, а се далеко не ціла задача історика. Та й сам спосіб оповідання в формі немов мемуару зовсім сюда непригідний. Для прикладу наведу як зачинають ся уступи одні по других: „Іюня 26 приїхали изъ Запорожья въ Гоголевъ торговые люди...“ „Въ это время въ Запорожье приїхалъ посоль...“ „Въ это время царь спрашивалъ у Сѣрка извѣстій...“ (ст. 452); „Ноября 21 дня царь послалъ грамоту...“ „Въ это время въ Сичи объявился бѣглець...“ (ст. 454). Так іде кривъ цілу книжку. Другою разячою річю у д. Е. єсть єго предилекция до втручуваня в' оповіданє *per extensum* цілих листів, бесід, цитатів з хронік і т. п. Се було в моді в минувшім столітї, коли Катона писав свою клясичну з того погляду „*Historia Hungariae*“, але тепер воно неможливе. Через таке трактованє автор стаєсь вудним — те що мож сказати в кількох стрічках розтягаєсь на кілька сторін. Що цифри найбільш переконують, наведемо приклад: у останньому розділі на 53 сторонах самі втручені листи займають 25 сторін. Сего способу писаня відраджувалиб ми як найгорячійше при укладаню дальшого тому.

Історію списав автор головно на основі матеріялу виданого в „Актах южной і западной Россіи“; однак в першій часті сего тому вживає й жерел і то на жаль без критики. Такого Напроцкого або й думи ставляє він на рівні з „Актами“.

Сі однак неприємні сторони не зможуть зменшити заслуги автора. Він, як сказано, взяв ся за справу мало висліджену; часто, особливо в другій часті сього тому, муєв брати відомости вирост з матеріялу невиданого; спеціальних монографій про Запороже він мав до помочи небагато. Тож в інтересі науки очікуєм з нетерпеливостю появленя дальшого заповідженого тому „Історії“.

М. Кордуба.

Прошеніє сотниківъ Черниговскаго полка о козачьихъ обидахъ, поданное имп. Елизаветѣ въ 1744 г., Київ, 1894, ст. 20 (додаток до Київської Старини 1894, IV).

Користаючи з приїзду имп. Елизавети на Україну в р. 1744, сотники Чернигівського полку, вибрані до сторожи прибічної, постановили подати петицію про кривди, які діють ся козакам з сторони старшини козачої. Головні пункти сїєї петиції дотикались таких фактів: запису-

ванне козаків в підданство, обтяження т. зв. підпомічників козацьких всякими панщинними роботами, забаранне козацьких ґрунтів, відновлення і побільшення т. зв. ральцових зборів з козаків, неправе поступованне канцелярій в полкових справах etc. Сотенна старшина домагалась вислідження сих кривд, але коли прийшло вже подавати петицію, головний екземпляр не був поданий — подавець злякав ся перспективи слідства, що вона мала викликати; але все таки дублікат пішов до рук імператриці. Слідство, хоч не скоро розпочалось, сотники — укладчики петиції відтягались всякими способами, справа компліковалась і затягалась, і кінець її цілком невідомий.

Д. В. М(якотин), дослідник Гетьманщини XVIII в., видрукував сю петицію й у вступній замітці розказав цікаву її історію на основі „діл“ про се слідство Харківського історичного архиву. Справедливо підніс він тут важний і втішний факт, що утиск козаків і посолитих з боку старшини знаходив собі опозицію й протест серед самої ж, хоч і низшої старшини. Самі ж факти кривд здебільшого загально відомі і не багато дають нового для історії нашої прикрої пам'яті лівобічної шляхти.

М. Г.

А. Андриєвскій. — Коммиссія 1749 г. для разбора взаимных претензій татаръ и запорожцевъ. К. 1895, стр. 23 (відбитка в IX т. „Чтенія в Ист. Общ. Нест. дѣт.“).

Брошура, як значить ся в титулі, присвячена діяльності комісії 1749 р. для розсліду обоюбних претензій Татар й запорожських козаків. Документи до сього знайшов автор в Київськїм губерськїм архіві та в Центральнїм архіві при Університеті св. Володимира; частина зібраного матеріялу вже надрукована в XIV т. „Зап. Одеського товариства історіі“. Діло таке: в падолистї 1749 р. прийшли до Леонтева, тогочасного генерал-губернатора київського посланиці від кримського хана Арслан-Гирея й від буджацького сераскир-аги з скаргою на кривди зроблені їм запорожськими козаками. Леонтев послав тоді розслідувати отсю справу секунд-майора Никифорова й капітана Кривцова, наказав їм силкувати ся, що б заспокоїти обидві сторони. Коли після довгого безладдя розпочали ся засідання, Татари не хотіли вдовольнити запорожських претензій, кажучи, що вони не на се прислані, й що Українці мусять з своїми претензіями подавати ся до Бахчи-сараю. Нарешті обидві сторони порішили замінити одні претензії на другі (татарські на запорожські). Сім і покінчили ся засідання комісії.

Діло отже не має, як виходить, особливої цікавості: звертають увагу на себе тільки подробиці тогочасного запорожського побуту. Де-